

Dějiny archivnictví 2

Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna

Politický okres Vyškov, soudní Bučovice, Slavkov, Vyškov

Základem fond města Vyškova – město olomouckých biskupů (AEPC)

17. srpna 1619 se město přidává k vzbuřeným stavům, představitelé města odevzdali klíče veliteli stavovské jízdy **Ladislavu Velenovi z Žerotína**. Za město mu odpřisáhli věrnost **Jiří Čermák**, **Melchior Moudrák** a **Jan Markovský**. Na konci 17. století dosáhl Vyškov velkého rozkvětu za panování biskupa **Karla II. z Lichtenštejna-Kastelkornu**. Tehdy se Vyškovu říkalo *Moravské Versailles*.

Dobová kresba Vyškova z roku 1720

Začátkem 18. století ovládají Vyškov italsí přistěhovalci. V roce 1734 se sjíždějí na zámek hosté kardinála **Wolfganga Hannibala von Schrattenbacha**, olomouckého biskupa a místokrále neapolského. Častým hostem EPC Troyer, v roce 1753 celé město včetně zámku vyhořelo, ušetřeny byly jen dva domy u brněnské brány. 1774 na zámku zřízena vojenská nemocnice, 1793 regulovaný magistrát. Roku 1834 byly zbořeny olomoucká i brněnská brána. 1903 zvolen první český starosta. Druhý obrovský požár zasáhl Vyškov v květnu roku 1917; trval 3 dny a zničil celou třetinu města. Za první republiky v letech 1923 až 1925 proběhla elektrifikace města. V roce 1928 byl arcibiskupský zámek prodán zemi Moravskoslezské a byla v něm zřízena Zemská hospodyňská škola. Židé se ve Vyškově poprvé zmiňují v listině z roku 1322, až do roku 1848 však židovské osídlení Vyškova tvořily ojedinělé židovské rodiny. Teprve v důsledku emancipace židovského obyvatelstva v Rakouském císařství došlo k rozvoji vyškovského židovského osídlení (maxima dosaženo roku 1890, kdy ve Vyškově přebývalo 263 Židů) i židovských náboženských institucí (1885 zřízena synagoga, 1888 hřbitov, 1891 modlitební spolek povýšen na židovskou náboženskou obec).

17.-18. st. 6 radních – po 8 týdnech se střídali ve fci purkmistra, závěr roku opět první, primátor celý rok, volba na sv. Jiří – 24. 4., Marie Terezie stanoví na počátek roku. Důležitá role, radního písaře, od 18. st. syndik a kancelisté, Císařský reskript z 23. 1. 1753 nařizuje syndikům větší péči o registry, od 1905 odpovídá za stav MA kancelista Jan Smejkal, dotazníková akce do č. a m. měst jak uspořádat spisovnu, 90. léta 19. st. – aktivně přítomný **Bohumil Navrátil**, hledal podklady pro dějiny města Vyškova. Od 1924 se ve svém volném čase o archiv stará profesor gymnasia **Vojtěch Procházka**, také bádá a podává zprávu o uskutečněné práci, bez honoráře. První záznam městské Rady o zprávě archiváře je ze 7. 11. 1927 (projednávání zprávy archiváře a 11. 11. 1927 rozhodnuto dát VP odměnu za založení archivu – 350,- Kč, do plánu 600,- a k dispozici sluhu). 28. 11. 1927 – zápis zastupitelstva – ustanovit archivářem prof. Vojtěcha Procházku, v té době i správcem muzea, knihovníkem a městským kronikářem. Ve válce

uschoval archiválie na sousední fary. Po válce pověřen vedením gymnázia, činnost v Národním výboru, bombardováním poškozené archiválie i byt. 4. 12. 1946 na tělesné i duševní vyčerpání.

21. 11. 1947 uskutečnil inspekci MA PhC. J. Grünfeld z MZA Brno – Dr. František Matějek, důrazně žádá o nápravu pořádku v MA. 27. 5. 1949 jmenován archivářem profesor reálky Josef Bílý, zkrácený úvazek – již městský a okresní archivář, prováděl skartační řízení aj. – do 1956. 1952 archivářem František Fišer, ředitel Gymnasia Vyškov v penzi – přepisy listin z L a Ně, + 1958. Říjen 1956 Metoděj Dobiáš (dosud školní inspektor holešovského kraje). 1. 8. 1959 archivářem spisovatel František Neužil (dosud ředitel školy v Želči (1952-1959) – musel opustit školství, proti ateismu).

Bučovice

Purkrechtní registra od roku 1653 – starší zničena. První zpráva o archivu – zpráva PhC. J. Grünfelda z MZA ze dne 9. 9. 1947, negativní stv písemností, uloženy v synagoze, kde i hasičské potřeby. Archiválií se ujal Edmund Knesl – tč. v zemědělsko-lesnickém archivu v Bučovicích, odešel do Brna, A převzala manželka Eugenie Kneslová (1955-1958); svozy MNV, škol, JZD. 1. 1. 1959 Ing. Ivan Novikov. Archiv od 1958 dostal k dispozici budovu bývalé bučovické věznice (Vyškovská ulice 486), 10 místností 1. patro. 1960 Přešlo pod Vyškov. Archiválie zde zůstaly až do června 1978.

Ivanovice na Hané

Archiv na radnici v 1. patře nad vězením. Ve 20. letech 20. st. písemnosti pořádá František Hladký. Po 2. sv. válce šetření Dr. Okáč z MZA – konstatuje nevyhovující stav. Péči pověřen pensionovaný učitel Jaroslav Palásek do konce r. 1951, 1953- František Herodek a manželka Anna. 19. 7. 1960 archiv předán Matěji Dobiášovi – Vyškov.

Rousínov

1. 1. 1628 městským písařem Sebastian Hynek Bukovský, archiválie zachovalé, žádná katastrofa. Archiv uložen na staré radnici. 1947 mladý učitel Eduard Kalina vypracoval inventář archivu městečka, 25.-27. 12. 1949 výstava městských privilegií, doprovázeno katalogem s přepisy jednotlivých privilegií. Pracoval bezplatně, metodicky veden Jindřichem Šebánkem. V červnu 1960 začleněn do Vy, archiválie 1962 převezeny do Slavkova.

Slavkov

1742 syndik Jan Arnošt Seidl, Jakub Baltazar Masere (+1791), 1830 písař Vincenc Bunsch, návrh Bertholda Bretholze z 25. 9. 1911 na převzetí městských archiválií do MZA, duben 1912 předány – fond G 24. 1925 žádá městská rada o vrácení písemností – až 1964. Od 1951 uloženy v pěti místnostech jižního křídla zámku písemnosti MNV Slavkov a MNV ostatních obcí, svoz a péči o archiválie Josef Procházka (do 30. 4. 1958), 1956 přijat ještě Vilém Bláha – úředník na odpočinku. 11. 6. 1960 začleněn Dobiášovi do Vyškova. Péči o archiválie ve Slavkově od Bláhy přebírá 27. 7. 1960 Eva Procházková. Archiv v té době má 309 m.

Švábenice

1929 se řídící učitel školy ve Švábenicích Miloš Lejsek účastnil kurzu pro venkovské archiváře – pořádal PhDr. Jindřich Šebánek, pak třídil a pořádal písemnosti na obecním úřadě, rozdělil na starou (privilegia, obecní knihy, spisy a pečetidla) a novou registraturu od 1853. O archiválie

pečoval do 1939. 1951 archiv na obci prohlédl archivář Josef Bílý. Fond na obci zůstal do 1975, kdy byl převezen do Slavkova.

15. 6. 1960 vzniká Okresní archiv Vyškov, málo prostoru, archivu šéfuje Metoděj Dobiáš. Do Slavkova sváženy farní archivy, písemnosti okresního soudu Vyškov, 1961 převzat fond městečka Dědic, 1962 archiv města Rousínova, přijata nová pracovnice Libuše Štěpánková (15.11.1961-31.7.1986). Květen 1962 správa archivu pro nedostatek místa ve Vyškově přenesena do Slavkova. Pracovníci archivu se zejména v 60. a 70. letech zaměřili především na získávání, svoz, třídění, ukládání a základní zpracování mnohdy velmi cenných archivních materiálů.

Metoděj Dobiáš (9.6.1885 Želeč – 7. 5. 1968) 1904 absolutorium učitelského ústavu v Kroměříži, ve válce, učí v Tupeních, 1919 měšťanka Uherské Hradiště, 1941 dán na předčasný odpočinek, po válce učí na chlapecké měšťance ve Vyškově do 1950. 1952 vede kroniku města Vyškova, 1. 10. 1956 – 31. 10. 1961 archivářem ve Vyškově

1. 11. 1961- 31. 7. 1967 **František Neužil** (9. 5. 1907 – 22. 11. 1995)

1. 8. 1967 – 31. 12. 1995 **PhDr. Eva Procházková**

Helena Hýzlová – pověřená vedením

1996-1998 **PhDr. Petr Hlaváček**

1999 **Mgr. Karel Mlateček, Ph.D.**

Prostory archivu

1951 k bezplatnému užívání 5 místností přízemí jižního křídla zámku Slavkov, další místnosti – užívány bezplatně do roku 1970. Po převzetí zámku krajským střediskem památkové péče vyměřen nájem. 1985 požadováno vyklidit prostory zámku.

1972 získána německá obecná a měšťanská škola v Lysovicích – po statickém zajištění předána 1978 archivu, uloženo značné množství materiálu, snaha přesunout sem celý archiv. Synagoga (1989 vrácena židovské obci –Brno, nabídla k využití městu, úvaha o umístění městské knihovny) adaptována a 1998 předána archivu – vlhká, nevhodné – opuštěna 2008. 2000 - změna k lepšímu - zakoupení budovu bývalé školy v **Lysovicích**, pak po etapách generální rekonstrukce celé stavby, 2008 byla pro potřeby archivu upravena i budova bývalé školy v **Topolanech**, která nahradila nevyhovující depozitář v budově bývalé synagogy ve Slavkově u Brna.

Publikační činnost: Rozvíjí se i publikační činnost, od roku 1999 vychází péčí Karla Mlatečka *Vyškovský sborník* (v roce 2014 vyšlo již X. číslo), pracovníci archivu se autorsky podílejí na řadě monografií věnovaných dějinám obcí okresu (namátkou můžeme uvést knihy *Z minulosti Otnic, Drnovice, Křenovice nebo Hodějice*. Minulost a současnost).

Od 1. srpna 2002 se Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna stal součástí (vnitřní organizační jednotkou) Moravského zemského archivu v Brně. Ve svých depotech archiv soustřeďuje více jak 4 km archiválií. Jedná se o dokumenty organizací a institucí, jejichž působnost se vztahovala nebo stále vztahuje na území okresu Vyškov a dále o archiválie místního charakteru a významu. Jsou to tedy např. historické fondy okresních, městských a obecních úřadů, justice, škol a školských zařízení, JZD, spolků a společenských organizací, sbírky archiválií nebo písemné pozůstalosti významných osobností působících v regionu. Nejstarším dokumentem uloženým v archivu je znakové **privilegium Václava IV.** pro město Slavkov z roku 1416, mezi nejmladší archiválie pak patří dokumenty vzniklé z činnosti obecních

a městských úřadů po roce 1990 či soukromých, dnes již neexistujících podnikatelských subjektů.

SOKA 2012-2013

8 zaměstnanců – ředitel, 2 archivářky VŠ vzdělání – ; 2 archivářky se středoškolským vzděláním – jedna z nich částečně hospodářskou agendu, 2 pomocné archivářky, 1 domovní + řidič dvou aut – osobní a dodávka.

Tři budovy: jižní křídlo zámek Slavkov – kanceláře, knihovna, velká pořádačka, badatelka. Depozitář Lysovice, MV zakoupilo, depozitář škola Topolany – budova v majetku obce. Přírůstky 2012 32 m (obecní a městské úřady po 1990, ještě i MNV, KSČ, Osvětová beseda apod. Mimořádný přírůstek *Kniha svatebních smluv z Hodějic* – smlouvy z let 1595-1676, původně jednotlivé smlouvy, k. 19. stol. Svázány, 1921 Vlastivěda – slavkovský okres ji uvádí ve školním archivu. Zapomenuta 2000 se K. Mlateček zajímá, proběhla skartační řízení, žádná zmínka – nakonec nalezena za spoluúčasti Mgr. Lenky Záleské – místostarostky obce (absolventka historie FF MU). Archivu Biskupství brněnského předávány farní úřady 28 fondů = 40, 69 bm. 31. prosince 2013 má archiv 4295 bm archiválií. Probíhala generální inventura. Pořádání fondů *Okresní soud Bučovice* (132,83) – Mgr. Sylva Němečková; Archiv města Slavkov u Brna (32,5 bm) Mgr. Michaela Zemánková, Jana Maňasová

Současné odborné i společenské působení okresního archivu je bohaté a mnohostranné. Archiváři provádějí dohled nad spisovou službou a vyřazováním písemností, vyhledávají a přebírají historicky cenné dokumenty k trvalému uložení v archivu, zajišťují odbornou péči o archiválie, zpřístupňují archivní fondy pro odborníky a zájemce z řad veřejnosti, pro potřeby státní správy či občanů vyhledávají potřebné doklady. Důležitou součástí jejich práce je i vědecká či popularizační publikační činnost (monografie k dějinám obcí či měst, odborné knihy či studie, novinové články), příprava výstav či přednášek.

František Neužil - (9. května 1907 Pozoříce – 22. listopadu 1995 Brno, hřbitov Řečkovice), český básník, romanopisec, autor knih pro mládež, učitel, archivář a redaktor. 1926 absolvoval učitelský ústav v Brně, učil v Šumvaldě u Uničova, Novém Jičíně, za války i po ní učil ve Středoklukách a Kojeticích u Prahy, 1948 Orlovice a Želeč. 1952 absolutorium PdF MU Brno – dálkově, 1959 odmítl vést ateistickou propagaci ve škole, ze školství propuštěn. 1. 8. 1959 archiv Vyškov, 1961 vedoucí, odchod do důchodu 30. 7. 1967. Literárně činný od 19 let, poesie, beletrie, romány – 1968 *Královna Eliška Rejčka*, 1984 *Řezenské ortely*, 1991 *Bosý biskup z Libice*

PhDr. Eva Procházková (8.3.1937 Brno -) jedenáctiletka Brno – M 1955, absolutorium FF MU Brno – klasická filologie 1960, 1. 6. 1960 nástup OA Vyškov, při zaměstnání studium archivnictví 1967 promovala, 1. 8. 1967 jmenována vedoucí OA Vyškov – do 31. 12. 1995.

Petr Hlaváček 70. let vyškovského archivu. SOKA Slavkov u Brna, 1997, 35 s.
Jan Kupka-František Neužil: Z dějin vyškovského archivu. *Brněnský archivní věstník*

Mgr. Karel Mlateček, Ph.D. (26.1.1971 Hustopeče
1990-1997 – FF MU Brno, historie – PVH
1998- SOKA Vyškov, 1999 ředitel, inventarizace řím.-kat. farních úřadů, publikační činnost

Literatura:

Vyškovský sborník X

Jan Štěpán: *Návštěva arcivévody a olomouckého biskupa Leopolda Viléma ve Vyškově v roce 1656*, s. 7-29.

Leopold Vilém (1614-1662) – nejmladší syn Ferdinanda II. z 1. manželství s Marií Annou Bavorskou, pasovský, magdeburský, štrasburský, olomoucký 1638-1662, vratislavský (A)EPC, 1642 velmistr řádu německých rytířů. Místodržícím v rakouském Nizozemí.

Vyškov poskytoval ubytování řadě významných hostů. Složitá procedura, rozpis ubytování pro všechn doprovod, koně atd.

Cesta Moravou 1656 – plánováno, že se zúčastní manského soudu,

18. 11. 1656 ve Vyškově doložen pobyt biskupského kancléře Jana Kaltschmidta a dvorského sekretáře Jana Jiřího Kocha na Vyškově

Lze sledovat po cestě vydávané listiny, lze sledovat zásobování kuchyně – kdo má co dodat pro ubytovaný dvůr. Rozpis ubytování je na 6. prosince, den zasedání manského soudu, – ale biskup zde v tento den zřejmě nebyl, již ve Vídni.